

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitae ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Ostenditur ex Patrum dictis attributa esse de ratione intrinseca &
essentia Dei. cap. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

varietate analogorum sit eadem, vel distincta realiter ab alijs perfectionibus simpliciter, ergo etiam secundum eundem conceptum non ita restringi debet, quin pro varietate analogorum possit esse formaliter eadem, vel distincta ab alijs.

Ostenditur ex Patrum dictis attributa esse de ratione intrinseca, & essentiali Dei.

CAPUT VIII.

I.

HÆC eadem veritas constat ex varijs dictis, ac modis loquendi Sanctorum Patrum, quos ad certa capita reducam. Primum est quidquid prædicatur de Deo esse essentialiter, aut dici essentialiter, ita Anselm. in Monolog. cap. decimo sexto, August. lib. septimo de Trinitate cap. secundo, Sapientia, inquit, essentialiter intelligitur de cognitione veræ vitæ cap. septimo, Deus spiritus est, essentialis, inuisibilis, omni creatura incomprehensibilis, totam vitam, totam sapientiam, totam eternitatem, simul essentialiter possidens. Idem docet capite octavo & capite tertio eiusdem libri. Cum ratio, inquit, astruat nihil Deo accidentale, sed totum, quod prædicatur de eo, ei esse essentialiter. Hieron. libro septimo origin. cap. primo, Proinde Deus simplex est, quia non in eo aliquid accidentis est, sed quod est, & quod in ipso est, essentialiter est. Elias Cretenf. liter est. Elias Cretenfis in orationem vigesimam tertiam, quæ est in laudem Heronis satis post medium loquens de Spiritu sancto. Nec ex profectu, inquit, ut alijs, sanctitas est, nec per participationem, sed essentialiter modo. Gulielm. Paris. do. Gulielmus Parisiensis secunda parte secundæ partis de vniuerso cap. 129. Ipse Deus caritas est, id est, ipsa dilectio, qua diligit, non enim alieno, vel vltimodorum aduentu calore calet in ea, qua diligit, sed proprio, & essentiali.

II.

Scot.

Ad hæc testimonia afferri potest solutio ex doctrina Scoti quæst. prima quodlibet. artic. primo §. De altero, vbi docet terminum essentialiter accipi à Philosophis, aliter à Theologis, præsertim cum loquuntur de diuinis: nam apud Philosophos essentialiter sumitur, prout distinguitur ab accidentali, quod continet sub se omne accidentis alicui subiecto, siue sit accidentis commune, siue per se, hoc est necessa-

rium, ac proprium: in qua acceptione essentialiter dicitur id, quod includitur in essentia, quemadmodum materia & forma sunt essentialiter compositio physico, genus ac differentia metaphysico. At verò apud Theologos essentialiter usurpatur, prout contraponitur notionaliter: nam, cum essentia sit omnium primum, quod est in diuinis, & commune omnibus personis communitate reali, dicitur enim de singulis, & omnibus tribus singulariter, perfectiones omnes, quæ eadem ratione conueniunt personis, dicuntur essentialiter, quia sunt similes essentia in modo prædicandi, & communitate reali: contra verò notionale dicitur, quod hoc modo non prædicatur, sed pertinet ad distinctionem personarum. Quam doctrinam colligit ex Diuo Augustino libro quinto de Trinitate cap. quinto. In rebus creatis, ac mutabilibus, quod non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidentem dicatur: in Deo autem nihil secundum accidentem, nec tamen omne, quod dicitur, secundum substantiam dicitur, dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, & filius ad patrem. Ex quibus conitatur quidquid in creaturis non secundum essentiam, siue substantiam dicitur, esse accidentis, in Deo verò non contradiuidi essentialiter atque accidentale, sed essentialiter ac notionale, siue relatiuum, ut loquitur Augustinus. Ex qua doctrina explicari possunt omnes autoritates Patrum afferentium omnia de Deo dici essentialiter, scilicet ad se, & non relatiue, & communitate reali respectu omnium personarum.

Verum hanc solutionem nulla ratione admittunt allata testimonia, nam ut ex ipsis patet, essentialiter & essentialiter non opponitur notionalibus, sed accidentibus aduentitijs, & ijs, quæ per participationem dicuntur, ijs verò, ex ipsius Scoti sententia, solum opponuntur ea, quæ pertinent ad intrinsecam, & quidditativam rationem rei. Scotus contendit apud Augustinum substantiale, vel essentialiter contraponi præcisè, & adæquate notionaliter, & rursò: nam sumitur, ut opponitur latius, siue sit notionale, siue de tribus personis prædicatur, ut est Dominus, & similia: quod expressè docuit idem Augustinus eodem lib. capit. vndecimo, & libro septimo, capit. primo & quarto. Vnde constat Augustinum. opponere prædicata essentialia, & substantia illis omnibus positius, quæ de Deo prædicantur, nec tamen sunt de ratione quidditativa, & intrinseca Deitatis, qualia sunt

sunt omnia, & sola relatiua, siue notionalia, siue communia: quod manifestè constat in exemplis, quibus virtus cap. I. citato, nempe hominis & serui, nummi, & arrha, quemadmodum enim homo, & nummus sunt nomina essentiae, seruus, & arrha relationis, quae sunt extra rationem essentiae, eodem modo se habere docet praedicata absoluta, & relatiua in Deo.

IV. Scotus §. citato post medium probat vitam esse de essentia Dei, quia Augustin. lib. 15. de Trinitat. Quae, inquit, vita dicitur in Deo ipsa est essentia eius atque natura, & merito, non enim alijs verbis clarius significari potest aliquid esse de quidditate alicuius, at Patres saepe dicunt omnia, quae dicuntur de Deo, esse ipsius essentiam. Ita Leo Papa Epistola decretali nonagesima tertia, alias nonagesima prima ad Tributum Episcopum cap. quinto, ubi de Deo, inquit, quidquid digne utcumque sentitur, non qualitas est, sed essentia. Quid clarius dici potuit? non contraponit essentiam praedicationi notionali, aut relatiua, sed qualitati, quae est absolutum: nec solummodo qualitati praedicamentali, sed omni praedicationi dicto per modum qualitatis in quale, & non in quid. Augustinus libro septimo de Trinitate cap. primo ante medium, Eadem eius magnitudo, quae virtus, & eadem essentia, quae magnitudo, & in fine. Eadem ibi sapientia est, quae essentia. Cyrillus Alexandrin. libro decimo tertio thesauri cap. quarto, Scripturam a Spiritum Dei sanctum appellat, unde ostenditur non accidens aliquod, sed ipsam essentiam Spiritus sancti significari, sanctus enim Spiritus dicitur, quia sanctus essentialiter est, per sanctitatem Spiritus sancti essentiam significari docet, Basilii libro de Spiritu sancto cap. decimonono, Cui bonitas est ipsa essentia. Nyssenus apud Cyparissiotam Decad. 10. cap. sexto, Cuius, inquit, essentia, sapientia est. Fulgentius quaest. secunda ad Ferrandum diacon. Claret, inquit, hoc esse Catholicae veritatis, ut cum in Deo diuinitatem, magnitudinem, bonitatem, virtutem, & quolibet alia, in his quae ad se proprie dicuntur, nominamus, non in istis diuersis nominibus quaedam diuersa, sicut in homine, qui subiaceret qualitati, sed vnum illud, quod est essentia vel natura certissime nouerimus. Hugo Victor. in sum. sentent. tract. primo, cap. vndecimo, Hoc est Deo essentia, quod sapientia. Nicolaus Cardinalis Cusanus lib. de visione Dei cap. decimo septimo, Nihil in te est, quod non sit ipsa essentia tua. Gilbertus Pictauensis Episcopus in comment. super primum

librum Boetij de Trinitat, ad finem dicit, Haec nomina Deus, Bonus, Magnus, essentiam praedicare: & super secundum librum de Trinitat. §. Idque signi erit, veritatem, & similes perfectiones, esse personarum essentiam, nec aliam, quam diuinitatem, similia dicit §. Nam qui, & Autor commentar. super librum primum Boetij de Trinitate, apud Bedam Tomo octauo, columna 112. in fine. Ad eundem sensum loquitur Philo in lib. Quod Deus sit immutabilis: Deus, inquit, non est sicut homo, nec sicut calum, nec sicut mundus, nam haec species habent qualitates suas, & percipiuntur sensibus, at ille nec mente quidem comprehenditur, nisi haecenus quod sit, est enim essentia, quod meo intelligitur. Itaque de mente Philonis ea, quae a nobis de Deo intelliguntur, ac dicuntur, essentia ipsius sunt, & consequenter perfectiones absolutae, quas Deo tribuimus, essentia Dei sunt.

V. Huic est similis alter loquendi modus Patrum asserentium, omnia dici in Deo secundum substantiam, vel substantialiter, quos retuli capit. primo, numer. quinto, quod idem est, ac dici essentialiter, sed ad auctoritatem Anselmi lib. de incarnatione verbi cap. quarto dicentis, potestatem Dei esse substantialem, respondet Lychet. in primo dist. octaua. quaest. tertia, §. Quarto principaliter ad tertium, dici substantiale, prout distinguitur contra accidentale, proprie, non autem prout est idem, atque essentialia, & distinguitur ab eo, quod est extra quidditatuam rationem alterius, idque colligit ex ratione, qua vtitur Anselm. nempe si est accidentale, potest separari, & ideo attributa dicuntur substantialem Deo, non quod sint de eius essentia, sed quod ab ipso separari nequeunt. Haec Lychet. qui similiter exponit alias Patrum auctoritates. Verum ipse omisit nonnihil ad rem maxime pertinens, Anselm. enim non ex eo solum probat potestatem non esse accidentalem Deo, quia utcumque separari ab eo nequit, sed quia, cum subiectum sine accidente aut esse, aut intelligi possit, Deus sine potestate necesse, nec intelligi potest, quod solis ijs conuenit, quae sunt de intrinseca ratione essentiae: nam sine ijs, quae habent modum substantiae, hoc est, per se existendi, si non sunt de intrinseca ratione essentiae, subiectum potest intelligi: quare cum Anselm. ideo dicat potestatem esse Deo substantialem, quia sine illa intelligi nequit, profecto sentit esse de intrinseca ratione Dei: quod etiam

Autor comm.

Philo.

Anselm.

Lychet.

etiam sumitur ex progressu discursus, subdit enim, si verò substantialis est Deo potestas, aut est pars eius essentia, aut est id ipsum, quod est tota eius essentia. Quæ diuinctio minimè quadrat, si nomen substantialis sumatur pro vt solum opponitur accidenti separabili & inhærenti: nam differentia diuina sunt eiusdem generis, & ordinis cum diuino: eius autem quod est substantiale, hoc est per se existens, sunt alij modi, secundum quos diuidi queat, eius verò, quod est essentialiale, sunt tantum duo illi modi, nempe tanquam pars essentia, vel tanquam id, quod est tota essentia. Accedit quod substantiale, prout dicitur per se existens, est ens ad se, & absolutum, nec dicitur esse huic, vel illi substantiale, sed hoc, vel illud substantiale: prout autem dicitur ab essentia, & contra diuiditur ab accidentali, habet modum ad aliquid, & dicitur huic, vel illi substantiale, hoc est essentialiale. Anselm. autem ex prius dictis intulit. Si verò substantialis est Deo potestas, quasi probatum reliquerit esse vere de essentia ipsius: ex quo tandem concludit, cum sit substantialis, & non pars, esse idem quod tota ipsius essentia. Quæ etiam illatio vim non habet ex eo, quod esset substantialis, hoc est per se existens. Hæc quoque testimonium Anselmi; Alij verò Patres semper accipiunt nomen substantia, non solum prout opponitur accidenti, sed etiam, vt significat essentiam: vt constat ex Augustin. lib. 15. de Trinitate cap. 5. Quidquid secundum qualitates illic dicitur videtur secundum substantiam vel essentiam est intelligendum, & quæstionculæ 6. de Trinitate, quia Deus, & omnipotens, & magnus, & bonus, & æternus, substantia nomina sunt, & ad se dicuntur, idem non licet ea plurali numero dicere, sed singulari, & omne nomen, quod substantiam, vel essentiam Dei significat, semper singulari numero proferendum est, & Gilbertus §. citato. Vna veritas horum si est (vt vti, ue est) in his vna substantia, hoc est essentia, necesse est eandem veritatem de ipsis substantialiter predicare. Et hic est communis vsus Patrum, vt essentia, quæ apud Græcos dicitur *ουσια*, apud Latinos dicatur substantia, vt notauit Augustin. lib. 5. de Trinitate cap. 8. & 9. & Marius Victorinus lib. 2. aduersus Arium à principio docet, quod est Deo esse substantiam iure dici. Itaque quando Patres dicunt attributa esse substantia, dici secundum substantiam, vel substantialiter, significant esse de ratione essentia, quæmine substantia intelligunt. Id quæ multo euidentius apparet, cum aiunt, omnia, quæ in diuinis ad se dicuntur, esse, vel significare substantiam diuinitatis: nam id,

quod nullo modo est intrinsecum rationi formali alicuius entis, non significat eius substantiam, quantumuis alioquin sit idem realiter cum illo: ita præter alios citatos cap. 1. num. 5. loquitur Augustin. quæstioncul. citata, & lib. 6. de Trinitate cap. 4. Deo hoc est esse, quod est fortem esse, aut iustum esse, aut sapientem esse, & si quid de illa simplici multiplici aue, vel multiplici simplicitate dixeris, quo substantia eius significetur, & lib. 7. cap. primo post medium de magnitudine, & virtute, vtrumque substantia, & vtrumque vna substantia, & lib. 15. cap. 17. Vt in illa Trinitatis simplici, summaque natura non sit aliud substantia, & aliud caritas, sed substantia ipsa sit caritas, & caritas ipsa substantia. Nec verò hæc repugnant dictis cap. 1. huius tractatus: vbi ex eodem loquendi modo ostendi perfectiones omnes attributales posituas esse substantias: nam cum de essentia substantia nil nisi substantia possit esse, Patres cum aiunt, omnia, quæ dicuntur de Deo, significare substantiam, non solum volunt, vt significant ipsam essentiam, sed etiam rationem substantia, prout ab accidente distinguitur.

Aliud fundamentum sumitur ex dictis Patrum asserentium perfectiones singulas dicere ipsum quid est Dei. Gregorius Nyssenus oratione 7. in Cantica initio, Dominus, inquit, natura sua, id ipsum quod est veritas, sapientia, potestatis essentia est. Et aptè respondendi ad quæstionem quid est, Diuus Bernardus lib. 5. de consideratione cap. 13. Quid est Deus? longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Hugo Victor. lib. de sapientia animæ Christi. Quid enim est diuinitas Christi nisi sapientia Dei? inepte sanè responderet, nisi crederet, sapientiam esse intimam essentia: idem rursus quæst. 34. in Epistola ad Roman. discrimen statuens inter nomina, quæ dicuntur de Deo, Quædam, inquit, significant quid non sit Deus, vt immortalius, quædam notant quid sit in Deo, vt sapiens, bonus: quædam insinuant sua predicatione quid sit Deus, vt bonitas ac sapientia. Ex quibus elicitur attributa hæc pertinere ad ipsam quidditatem Dei. Sed clarius hoc ipsum expressit Anselm. in theologia cap. 15. vbi sic ait: Si queratur quid sit ipsa summa natura, quid verius respondetur, quam iustitia? nec cui relinquere locus dicendi Anselm. improprie loqui, quid verius respondetur, inquit, quam iustitia? quia scilicet ad quæstionem quid est Deus, aptissime responderetur dicendo, iustitia, misericordia, sapientia, & cætera, quæ à nobis Dei attributa nuncupantur; sunt tamen de ratione formali eius intrinseca: & quod de vna iustitia expressit, de reliquis

Augustin.

Gilbert.

Augustin.

Mur. Victor.

Augustin.

VI.

Nyssenus.

Bernard.

Hugo Victor.

Anselm.

quis vult intelligi, quod vero, inquit, in exemplo iustitia ratum esse conspiciatur, hoc de omnibus, quae similiter de ipsa natura dicuntur, intellectus sentire per rationem constringitur. Vnde patet non satisfacere responsionem Scoti in 1. d. 8. quaest. 3. alias 4. §. Ad questionem, dicentis Anselmum intelligendum esse de quid est per identitatem, non formaliter: nam ad quaestionem quid est non respondetur nisi per ea, quae sunt de ratione formali intrinseca, & quamvis posset responderi per ea, quae solum sunt idem re, tamen verior responsio esset in sensu formali, quam proinde Anselm. intellexisse necessariò fatendum est.

VII.

Augustin.

Beda.

Fulgentius.

Richard.

Bernard.

Hugo Victor.

Nicolaus Cusan.

Marius Victorinus.

Bernard.

Gilbert.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

Adamus.

tiali subiecti eidem conveniunt, non est illi idem suum esse, ac esse illarum: Verbi gratia, extra essentiam hominis est risibilitas, sapientia, iustitia: ideoque non idem ipsi est esse, ac risibilem, sapientem, & iustum esse, quia vero rationalitas est ratio quidditativa ipsius, idem est homini esse, ac rationalem esse, vnde Hugo ubi proximè cum dixisset, hoc est Deo esse quod sapere, subdit, & illi essentia quod sapientia, quasi explicans priorem loquendi modum per alium magis clarum. Quod etiam fecit August. lib. 7. de Trinitate, cap. 1. ad finem. Quid enim, inquit, aliud dicimus, cum dicimus, hoc illi est esse, quod sapere, nisi eo est, quo sapiens est: nihil vero dicitur simpliciter esse illo, quod non pertinet ad ipsius essentiam, ut rectè docuit Boëtius in lib. de hebdomadibus regula 5. & benè explicat Sanct. Thomas ibidem. Et Gilbertus Pictauensis Episcopus super eundem librum Boëtij. §. Non igitur, explicans eundem loquendi modum dicit, quod, cum id, quod predicatur, illius est esse, de quo predicatur, verbi gratia, æreum respectu operis, dici posse, non modo opus est æreum in eo quod est, sed etiam operi idem est esse, quod æreum esse, cum ergo Patres utuntur hoc loquendi modo, planè significant omnia predicata absoluta dicta de Deo pertinere intrinsecè ad illius essentiam.

Hugo Victor.

August.

Boet.

S. Thom.

Gilbert.

VIII.

Adamus.

Ad hunc etiam modum reuocari possunt duo alij ferè similes: alter est, cum Deus dicitur eo Deus, quo magnus, aut sapiens, & non aliundè bonus aut iustus, quam vnde Deus. Hi enim duo modi significant nostro modo intelligendi rationem quandam veluti causæ formalis: & ideo ut arguit Adamus in 1. d. 6. quaest. 1. post tertiam Conclusionem, si Deus eo est Deus, quo magnus, bonus, ac sapiens, formæ, quibus magnus, bonus, ac sapiens est, non extraneæ, sed intrinsecæ sunt ipsi, quia Deus est: magnus autem est magnitudine, bonus bonitate, sapiens sapientia: ergo magnitudo, bonitas, sapientia sunt illi intrinseca, & essentialia: Idem similiter concludi potest ex illis altero modo: nam terminus, vnde, non dicit ullam aliam habitudinem, quam veluti causæ, seu potius rationis formalis: atque adeò si inde bonus, vnde Deus, ac viceversa, una, atque eadem est ratio formalis intrinseca, à qua formaliter est bonus, sapiens, ac Deus: ergo cum sapiens sit à sapientia, bonus à bonitate, hæ duæ sunt intrinsecæ rationi essentiali Dei. Priore ratio-

Gilly comment. Theol.

Q q

ne uti-

Augustin.

ne videtur Augustinus in quatuordecim de Trinitate ubi ad questionem, *an aliquid differt in Deo esse, vivere, intelligere, posse*, respondet non differre, *quia Deus eo ipso, quo est, vivit, & eo, quo vivit, intelligit, & eo, quo intelligit, potest, & eo, quo potest, est*, similiter loquitur, lib. 7. de Trinitate, cap. 1. & 2. ex quo etiam loco magis corroboratur institutum, ut bene videtur Toletan.

Toletan.

in 1. d. 8. quest. unica, art. 2. conclusio-
ne 2. & Andreas de Novo Castro d. 32.

Andr. de No-
uocastro.

quest. 1. §. *Notandum*: nam statuit ibi Augustinus. discrimen inter absoluta, & relativa, & ait, *propterea non eo Verbum, quo sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantum relative ad eum, cuius Verbum est, sicut filius ad patrem, sapientia vero eo, quo essentia, & cap. 4. dicit, aliud est Deo esse, aliud patrem esse*. Per quæ verba non inducitur distinctio realis, quæ non est inter Deum & patrem: non formalis, nam hæc etiam est inter attributa de mente Scotistarum: atque adeo ratione eius non minus verè diceretur, aliud esse Deum esse, aliud bonum, ac sapientem esse, quod negat Augustinus: debet ergo intelligi aliquid conveniens solis relationibus, non vero perfectionibus absolutis, id vero non est aliud, quam alietas rationis formalis extrinsecæ, quæ convenit relationibus: non sunt enim de intima ratione Deitatis, sicut absoluta.

IX.

Scotus.

Mayronius.

Bassol.

Lychet.

Ad has auctoritates responder Scotus, in 1. d. 8. quest. 3. alias 4. §. *Contra istam*, ad secundum dub. Mayron. quest. 5. §. *His visis*, ad quartam dubit. Bassol. d. 22. quest. 4. art. 3. §. *Ad primam*, & Lychet. d. 8. quest. 3. §. *Quarto principaliter*, ad quartum, Deum dici ab Augustino. eodem esse Deum, magnum, ac sapientem, non vero patrem propter tres rationes convenientiæ perfectionum absolutarum inter se, quæ non competunt relationibus: nam sapientia, & magnitudo sunt perfectiones eiusdem rationis, hoc est absolute, paternitas vero nequaquam, item sunt perfectiones simpliciter, non vero paternitas: denique sunt eadem identitate mutua, quoniam magnitudo est idem realiter sapientiæ, & hæc magnitudini, Deitas vero, & paternitas non habent mutuam identitatem: nam quamvis essentia ratione suæ infinitudinis indentificet sibi paternitatem, hæc tamen, cum non sit formaliter infinita, non indentificat sibi essentiam: & ideo in rigore essentia non dicitur idem cum paternitate, sed è converso. Hæc tamen solutio

non satisfacit: nam, cum dicitur Deus eo magnus, aut sapiens, quo Deus, non tamen eo pater, quo Deus, sensus est Deum ex una, eademque ratione habere videtur sit Deus, magnus, ac sapiens, & non habere ex eadem, ut sit pater, quod necessarium intelligendum est formaliter, non radicaliter: nam ex essentia radicaliter pater habet ut sit pater, essentia enim, ut in materia de Trinitate fufius explicandum est, dicitur radix relationum divinarum, eo vero sensu, quo Augustinus. negat Deum eodem esse patrem, quo Deus, vel sapiens est, concedit eodem esse sapientem, quo Deus, vel magnus est: negat autem illud in sensu proprio, ac formali, quare hoc etiam concedit in eodem sensu: atque adeo, cum sit Deus per rationem formalem intrinsecam, & essentialem, per eandem erit magnus, sapiens & potens: ad hoc autem parum conducunt tres illæ convenientiæ inter essentiam, & perfectiones absolutas, & differentiæ inter eandem, & relationes: nam ad hoc per se solum requiritur, ut sit eadem ratio formalis, à qua omnes illæ denominationes defumantur: quapropter siue in alijs sit convenientia, siue non, si hæc adsit, verum erit dicere eodem Deum esse Deum, bonum, ac sapientem, si non adsit, non erit verum: & ideo de mente Augustini, ab eadem ratione formaliter intrinsecæ, Deus habet formaliter esse Deum, iustum, magnum, ac sapientem: Quo argumento refellitur quoque tertia differentia, quæ præterea in se continet causam redargutionis: nam si mutua identitas, Verbi gratia, inter Deitatem ac sapientiam est in causa, ut Deus, quo est Deus, sit sapiens, & quo sapiens, Deus, quia nimirum eo ipso, quo Deitas est simpliciter infinita, indentificat sibi sapientiam, & ideo dicitur eo Deus, quo sapiens, & eadem ratione ex parte sapientiæ: etiam identitas non mutua erit in causa, ut ex altera saltem parte dicatur eo hoc, quo illud, nempe ex ea, quæ sibi indentificat alteram, & ita cum essentia indentificet sibi relationem, verum erit dicere eo pater, quo Deus: nam si identitas mutua admittit ex utraque parte hunc loquendi modum, cur non mutua non admittet saltem ex altera? & tamen Augustinus. hoc ipsum negat. Eodem loquendi modo videtur Gilbert. super lib. 1. Boetij de Trinitate, §. *Neque enim, &c. & §. Sed hæc*, ubi sic habet, cum dicitur Deus est iustus, toto eo, quo ipse est.

dicitur

dicitur iustus: Nec aliquid prorsus, quo ipse sit, dictio hac dimittit. Nam Deus idem ipsum est, quod est iustum, id est eodem, quo est Deus, est iustus. quæ aded manifeste prædictam veritatem continent, vt commentatione non egeant.

Altero modo vtitur Bernard. serm. 80. in Cant. post medium: nam, cum dixisset quædam attributa idem esse in Deo, subdit: Nec enim aliunde bonus, quam unde magnus, nec aliunde iustus ac sapiens, quam unde magnus ac bonus: nec aliunde denique simul hæc omnia, quam unde Deus, & hæc quoque non nisi seipso. Sanè si unde bonus, magnus, sapiens, ac iustus, unde Deus, eadem omnino, atque intrinseca est ipsi forma, à qua bonus, magnus, sapiens, ac iustus est: quia est eadem ipsa, qua Deus est. Et ne intorqueri posset in alium sensum, vltimis verbis explicauit illud, unde, significare rationem formalem intrinsecam: nihil enim dicitur esse aliquid se ipso, nisi includat intrinsecè rationem formalem illius esse, vt ex doctrina Hugonis docet Bonauentura in 1. d. 32. art. 1. quæst. 2. Non enim homo seipso est bonus, aut intelligens, sed bonus bonitate, intelligentia intelligens. Ex quibus vsurpatis ab alijs quoque paribus sumitur aliud nostræ sententiæ fundamentum: nempe nihil dicitur tale seipso, nisi ratio formalis eius sit sibi intrinseca, Deus dicitur seipso, vel per seipsum sapiens, iustus, ac bonus: ergo sapientia, iustitia, & bonitas, à quibus formaliter sumuntur eæ denominationes, sunt intrinseca Deo, siue essentiæ diuinæ. Ita loquitur Anselm. cap. 15. monolog. his verbis. Si igitur non est iusta, nimirum summa essentia, nisi per iustitiam, nec summa potest esse, nisi per se, quid magis conspicuum, quid magis necessarium, quam quod eadem natura est ipsa iustitia? & cum iusta per se dicitur esse, non aliud intelligitur, quam per iustitiam, cuius discursus hic est sensus, essentia diuina non nisi per iustitiam potest esse iusta, nec potest aliter esse iusta, quam per se ipsam, alioquin non erit summa iustitia, quare ipsam est iustitia, per quam est, ac dicitur iusta: hic vero loquitur de forma, qua est formaliter iusta: quare, cum dicat esse iustam per se, ac per ipsam iustitiam, censet iustitiam esse intimam, atque intrinsecam rationem essentiæ: alioquin hæc non esset formaliter iusta per se ipsam, sed per formam à se distinctam. Idem in prologo, cap. 12. Certè, inquit, quidquid es, non per aliud es, quam per te ipsum.

Gillij comment. Theoi.

tu es igitur ipsa vita, qua viuis, & sapientia, qua sapi, &c. Quemadmodum ergo Deus per se, id est, per essentiam viuere intelligitur, ita per essentiam habere omnes alias perfectiones intelligendus est. Similia ferè habentur apud Richardum de Sancto Victor. lib. 1. de Trinitate, cap. 13. Vt igitur habeat non nisi à semetipsa, quod habet de ipsa potentia, quod habet de ipsa sapientia, necesse est, vt illa omnino non sint aliud aliquid, quam ipsa: alioqui sine potentia atque sapientia, potens, vel sapiens esse non valet, quod ab ipsis habet, non tam à se, quam aliunde habet. vbi apertè docet essentiam diuinam à semetipsa formaliter, & non solum radicaliter esse potentiam, & sapientiam. & cap. 18. ex eo probat perfectiones omnes diuinas esse æquales, & infinitas, quoniam alioquin essentia se ipsa esset maior, ac minor: Nam quantum, inquit, ad perfectionis culmen, si aliquid per intelligentiam attingeret, quod per efficaciam apprehendere non posset, iam se proculdubio magnificenti per sapientiam, quam per potentiam extenderet, esset vna, eademque substantia, & se ipsa maior, & se ipsa minor. Similia dicit lib. 2. de Trinit. cap. 5. qui discursus vim non habet, si potentia & sapientia non sunt de ratione intrinseca substantiæ diuinæ: nam tunc, sicut non esset se ipsa sapiens, ac potens, sed per sapientiam, ac potentiam extrinsecam suæ rationi formali: ita non esset se ipsa maior, ac minor, sed secundum aliam, atque aliam formam, quod non est absurdum; cum igitur ex inæqualitate penes potentiam, & sapientiam concludat fore diuinam substantiam se ipsa maiorem, ac minorem, supponit vtique se ipsa formaliter esse potentiam, ac sapientiam: quod aliter esse nequit, quam si earum rationes essentialiter includat. Eadem ratione, lib. 1. cap. 23. probat Deum habere sapientiæ plenitudinem, quis ergo, inquit, nisi demens dicat, quod Dei substantia sapientiam quidem, (hoc est se ipsam) ex parte habeat, ex parte non habeat, & plenitudinem sui ipsius habere non valeat? Quam igitur non potest Dei substantia, se totam non habere, tam non potest plenitudine carere. Quo discursu quis non videt manifeste supponi sapientiam esse de substantia, & essentia Dei? alioqui qui negaret in Deo sapientiæ plenitudinem, non negaret formaliter substantiæ plenitudinem, quod tamen contendit Richardus illis verbis, (hoc est se ipsam.) Idem docuit Concilium Rhemense, cuius verba referam, cap. sequente. Tandem Gilbertus super lib. 1.

Richard.

Concil. Rhem.

Gilbert.

Boëtij de Trinitate, §. *sed hac*, ponit distinctionem in prædicationibus de rebus creatis, & diuinis, quod in illis nulla prædicatio substantialis, vel accidentalitatis dicit totum, quod in re est, non enim cum homo dicitur substantia, prædicatum, substantia, significat totum, quod in homine est, deinde subdit: Ille vero, de quo dicitur Deus, est perfectè hoc ipsum, quod dicitur esse, scilicet Deus: id est, nihil prorsus, quo ipse sit, de ipso adhuc dicendum relinquit: ipse enim nihil aliud est prorsus, nisi id solum singulare, & simplex, quod ipse est: nihil scilicet, quo ipse sit, habet, nisi singularem, simplicemq; essentiam, ea namque & est, & Deus est. Deinde de prædicatis accidentalibus, cum dicitur homo est iustus, non dicitur esse iustus toto, quo ipse est, sed diuise iustitia sola dicitur esse iustus: cum vero dicitur Deus est iustus, tota eo, quo ipse est, dicitur esse iustus: nec aliquid prorsus, quo ipse sit, dictio hac dimittit: nam Deus idem ipsum est, quod est iustum: id est eodem, quo est Deus, est iustus. Deinde similia dicit de magno, quæ adeo manifestè continent prædictam veritatem, ut nihil addere opus sit.

Deus est forma non formata, neque formabilis, immunis à priuatione propriè dicta.

CAPVT IX.

I.

Auer.

Aristot.

EX eo, quod creaturæ non sunt entia per essentiam utroque modo explicato, habent annexam priuationem, & potentiam, quæ duo teste Auerr. in Epitome metaph. tract. 3. mutuo coherent, opponunturque formæ, & actui. Prius autem agam de forma, & priuatione, posterius de actu, & potentia. Non conuenire autem Deo rationem formæ probatur primo, quoniam, ut colligitur ex lib. 2. phys. text. 26. forma est relatiua ad materiam; in Deo autem non est materia, cuius actus sit forma: ergo neque forma. Secundo ubi forma, ibi formatum: in Deo nihil est formatum; ergo neque forma. Maior patet, primo quoniam forma dicitur relatiue ad formatum. Secundo, quoniam ita se habet forma ad formatum, sicut sapientia ad sapientem, vita ad viuens, & sicut causa formalis ad effectum formalem: repugnat autem esse causam formalem sine suo effectu: ergo

& esse formam, quin sit formatum. Assumptio vero patet, quoniam omne formatum est prius formabile. Deus autem non est formabilis, non à se, quoniam ut ait Diuus August. lib. 2. de libero arbitrio cap. 17. *nulla res formare se ipsam potest, quia nulla res potest dare sibi, quod non habet*: non ab alio, quoniam ante ipsum non est alia forma: quare nec formabilis, nec formatus est: & consequenter neque habet formam.

Pro solutione quæstionis præmittenda formæ & priuationis descriptio, ac diuisio: & quoniam priuationes per habitus agnoscuntur, prius de forma, quam de priuatione dicendum. Forma itaque multipliciter dicitur, neque potest vniuersa finitione describi: partitur autem imprimis in exemplarem extrinsecam, & in eam, quæ formaliter inexistit; de hac secunda est modo sermo: nam prior non pertinet ad tractatum, quo inuestigatur quid res in se sit, sed ad eum, in quo explicatur quid sit ad aliud. Porro nomen formæ, ut notat Porphy. cap. de Porphy. specie, primo acceptum est pro externa corporis specie: at vero apud Philosophos per se, ac propriè intelligitur forma naturalis, quæ est pars compositi physici, & habet habitudinem ad materiam, eamque nudam, & informem accessu suo format, ac vestit, & ex vaga, indeterminataque potentia ad certum, ac determinatum esse perducit. Ex huius autem definitione potest formæ in communi descriptio elici, refecatis ips, quæ formæ physice propria sunt. Definatur autem à Philosopho lib. 8. metaph. phys. text. 3. ratio, & quod quid ratione separabile: dicitur ratio, & quod quid, quoniam ratio essentialis cuiusvis rei est à forma, & ab ea res est id, quod est, non à subiecto, ut ait Themistius lib. 2. Themist. Physic. text. 11. & sumitur ex lib. 2. de Aristot. anima text. 8. & ex Auerr. lib. 1. de anima comment. 90. quod in vna forma hominis videre licet: nam, cum secundum materiam conueniat cum cæteris animalibus, ratione formæ vendicat naturam rationalem, qua homo est: ait autem Philosophus esse ratione separabilem, quoniam formæ physice, anima rationali excepta, non re, sed sola cogitatione sunt à materia separabiles. Porro vniuersim complectendo proprietates formæ physice ad tres reduci possunt: prima est, ut sit informans subiectum, secunda ut sit pars compositi, tertia ut sit ratio, qua ens est id, quod est. Ex quibus,